

Литвин О. П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

ANALYSIS OF THE LEGAL REGULATION OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF PUBLIC SECURITY AND ORDER

Стаття розглядає необхідність оновлення законодавства та розроблення нових стратегій організації роботи поліції у зв'язку з введенням воєнного стану на території країни. Автори статті акцентують увагу на ефективності правового поля, оптимізації функцій та повноважень поліції, а також на посиленні механізмів гарантування прав і свобод громадян. Аналіз здійснюється з урахуванням сучасних викликів та загроз, що виникають у період воєнного стану, та пропонує конкретні шляхи покращення роботи поліції для забезпечення належної безпеки та порядку у суспільстві. Стаття присвячена глибокому аналізу правового регулювання функціонування Національної поліції України в умовах введеного воєнного стану. Зокрема, розглядаються аспекти необхідності адаптації поліцейської діяльності до нових викликів та загроз, що виникають під час воєнного стану. Автори статті акцентують увагу на важливості гнучкого та однозначного законодавства, а також на активному впровадженні сучасних стратегій та засобів, які підтверджені на міжнародному рівні. Крім того, стаття наголошує на необхідності оптимізації повноважень та функцій поліції, щоб забезпечити належний рівень безпеки та порядку у суспільстві. Автори роблять висновок про необхідність оновлення законодавства та розроблення нових підходів до організації роботи поліції для ефективного функціонування в умовах воєнного стану та забезпечення громадської безпеки. Робота акцентує увагу на потребі гнучкого та узгодженого законодавства, а також на важливості впровадження сучасних підходів, спрямованих на підвищення ефективності заходів забезпечення безпеки. Зазначено, що актуалізація функцій поліції в умовах воєнного стану потребує не лише ретельного аналізу існуючих нормативно-правових актів, але й швидкого реагування на зміни у суспільному середовищі та нові виклики.

Ключові слова: *Національна поліція України, нормативно-правове регулювання, публічна безпека, порядок, воєнний стан.*

The article examines the need to update legislation and develop new strategies for organizing police work in connection with the introduction of martial law in the country. The authors of the article focus on the effectiveness of the legal framework, optimization of the functions and powers of the police, and strengthening of the mechanisms for guaranteeing the rights and freedoms of citizens. The analysis takes into account the current challenges and threats arising during martial law and suggests specific ways to improve the work of the police to ensure proper security and order in society. The article is devoted to an in-depth analysis of the legal regulation of the functioning of the National Police of Ukraine under martial law. In particular, the author examines the aspects of the need to adapt police activities to new challenges and threats arising during martial law. The authors of the article emphasize the importance of flexible and unambiguous legislation, as well as the active implementation of modern strategies and tools that are confirmed at the international level. In addition, the article emphasizes the need to optimize the powers and functions of the police in order to ensure an adequate level of security and order in society. The authors conclude that it is necessary to update the legislation and develop new approaches to the organization of police work for effective functioning under martial law and ensuring public safety. The work emphasizes the need for flexible and coherent legislation, as well as the importance of introducing modern approaches aimed at improving the effectiveness of security measures. It is noted that the actualization of police functions under martial law requires not only a thorough analysis of existing regulations, but also a rapid response to changes in the social environment and new challenges.

Key words: *National Police of Ukraine, legal regulation, public security, order, martial law.*

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в Україні, спричинена введенням правового режиму воєнного стану, вимагає уваги до ефективності діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції. Забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах кризи потребує не лише компетентності та професіоналізму, але й адаптивності законодавчого та стратегічного регулювання. В цьому контексті наукова стаття пропонує аналіз нормативно-правового середовища, а також стратегічних напрямів діяльності поліції з метою визначення шляхів вдосконалення системи забезпечення публічної безпеки в Україні. Нами розглядаються актуальні питання, пов'язані з ефективністю діяльності поліції в умовах воєнного стану, а також необхідність оновлення законодавства та стратегічних підходів до роботи правоохоронних органів. Це дозволяє визначити ключові аспекти, що потребують уваги та вдосконалення в контексті забезпечення безпеки громадян та стабільності в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті дослідження нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в контексті публічної безпеки та порядку увагу науковців привертала такі особистості як П.П. Артеменко, В.В. Арешонков, Ю.І. Римаренко, Ю.Ю. Орлов, С.Ф. Константінов, Я.Ю. Кондратьєв, Г.Ю. Репін, М.В. Кобець, Б.В. Жуков, С.Г. Стеценко, В.Я. Тацій та інші. Проте, не зважаючи на інтерес до даної теми, системний та комплексний аналіз її в контексті сучасних можливостей залишається недостатньо проведеним.

Метою цієї наукової статті є проведення аналізу нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в контексті забезпечення публічної безпеки та порядку, зокрема в умовах введення правового режиму воєнного стану. Метою також є визначення ключових проблемних аспектів, що виникають у діяльності поліції під час кризових ситуацій, та розробка пропозицій щодо покращення законодавчого та стратегічного регулювання для забезпечення ефективної роботи правоохоронних органів в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Національна поліція України є ключовим органом виконавчої влади, спрямованим на захист прав і свобод

громадян, протидію злочинності, підтримку громадської безпеки та забезпечення порядку. Діяльність поліції координується через Міністра внутрішніх справ України за узгодженням з законодавством. Основними завданнями поліції є забезпечення безпеки та порядку, захист прав і свобод людини, а також протидія злочинності, включаючи надання допомоги особам у складних життєвих ситуаціях або під час надзвичайних подій. Принципи діяльності поліції регулюються законом України "Про Національну поліцію", зокрема принцип верховенства права, який визнає права та свободи людини як найвищі цінності, орієнтуючи роботу держави відповідно до стандартів, встановлених Європейським судом з прав людини.

Забезпечення прав і свобод особи є пріоритетним завданням Національної поліції України, що регулюється конституційними та законодавчими нормами. Обмеження цих прав можливе лише у виняткових випадках за умови дотримання встановлених Конституцією та законами України процедур і обсягів, що визначаються необхідністю виконання завдань поліції. При цьому будь-які обмеження мають бути негайно скасовані, якщо їх мета вже досягнута або немає необхідності у подальшому їх застосуванні [3, с. 150]. Поліцейським заборонено сприяти, виконувати, підбурювати або терпіти будь-які форми катування або нелюдського поводження, а також мають обов'язок припинити такі дії та повідомити про них керівництво. Діяльність поліції має ґрунтуватися на принципах законності, відкритості та прозорості, відповідно до яких вона зобов'язана діяти в межах повноважень, визначених законом, і не допускати порушень Конституції та законів України. Крім того, поліція повинна забезпечувати постійне інформування громадськості про свою діяльність та забезпечувати доступ до публічної інформації, дотримуючись встановлених законом процедур.

Політична нейтральність є однією з основних принципових характеристик діяльності Національної поліції України, що полягає у гарантуванні захисту прав і свобод громадян незалежно від їхніх політичних переконань та афіліацій. Поліція є автономною стосовно політичних партій та громадських організацій і не залучається до політичної діяльності [1, с. 32].

Поліцейським заборонено виявляти свої особисті політичні погляди у момент виконання службових обов'язків, а також використовувати своє службове становище у політичних цілях. Взаємодія з населенням на засадах партнерства передбачає тісну співпрацю між поліцією та громадськістю, спрямовану на задоволення потреб та інтересів суспільства. Рівень довіри населення до поліції вважається ключовим показником оцінки ефективності поліцейської діяльності, який регулярно аналізується незалежними соціологічними службами. Принцип безперервності передбачає неперервне та цілодобове забезпечення виконання завдань поліції. Кожен громадянин має право звернутися за допомогою до поліції у будь-який час, і поліція не може відмовити в розгляді звернень щодо захисту прав та свобод особи чи інтересів суспільства, навіть у вихідні, святкові або неробочі дні.

Основні компетенції поліції включають наступне: реалізація превентивних та профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень; проведення заходів для виявлення кримінальних та адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень; здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; проведення розслідування у справах про адміністративні правопорушення та прийняття рішень щодо застосування адміністративних санкцій; пошук осіб, які переховуються від правоохоронних органів або уникають відповідальності перед законом; доставлення затриманих осіб, підозрюваних у скоєнні злочину або адміністративного правопорушення; забезпечення громадського порядку та безпеки на громадських місцях; регулювання дорожнього руху та контроль за дотриманням Правил дорожнього руху; надання невідкладної медичної допомоги потерпілим від кримінальних чи адміністративних правопорушень; попередження та припинення насильства в сім'ї; охорона фізичних осіб та об'єктів приватної і комунальної власності на умовах договору; контроль за дотриманням спеціальних правил та порядку зберігання і використання різних об'єктів та матеріалів, що підпадають під дозвільну систему органів внутрішніх справ; проведення оперативно-розшукових заходів відповідно до законодавства.

Згідно із положеннями Закону України «Про Національну поліцію» [5], поліцейський має наступні обов'язки: невідхільно дотримуватися вимог Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність поліції, а також Присяги поліцейського; професійно виконувати службові обов'язки відповідно до встановлених законом та посадових (функціональних) обов'язків, а також дотримуватися внутрішніх наказів керівництва; поважати та не порушувати права та свободи людини; надавати невідкладну, у тому числі домедичну та медичну, допомогу особам, що постраждали внаслідок правопорушень або нещасних випадків, а також тим, хто опинився у безпорадному чи небезпечному для життя або здоров'я стані; зберігати конфіденційну інформацію, отриману у зв'язку з виконанням службових обов'язків; повідомляти безпосереднього керівника про обставини, які перешкоджають подальшому здійсненню служби в поліції або займанню посади. Кожен поліцейський на всій території України, незалежно від посади, місцезнаходження та часу доби, у разі звернення будь-якої особи з заявою або повідомленням про події, що загрожують особистій або загальній безпеці, чи при безпосередньому виявленні таких подій, має вжити необхідних заходів для порятунку людей та надання допомоги потребуючим, а також повідомити про це найближчий орган поліції.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає повноваження, функції та обов'язки поліції у забезпеченні громадської безпеки та підтриманні громадського порядку, є Закон України «Про Національну поліцію». Цей Закон визначає, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує безпеку громадян, захист їхніх прав і свобод, інтересів суспільства і держави. У сфері забезпечення публічної безпеки та порядку Національна поліція здійснює такі повноваження: запобігає правопорушенням; виявляє, попереджує та припиняє злочини; забезпечує безпеку громадян та їхніх прав і свобод; охороняє громадський порядок; здійснює контроль за дотриманням законодавства, в тому числі законодавства про охорону громадського порядку; вживає заходів для забезпечення безпеки дорожнього руху. Крім Закону України «Про Національну

поліцію», повноваження, функції та обов'язки поліції у забезпеченні громадської безпеки та підтриманні громадського порядку визначаються також іншими нормативно-правовими актами, такими як: постанови Кабінету Міністрів України; накази Міністерства внутрішніх справ України; інструкції Національної поліції України. При тлумаченні та застосуванні законодавства у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку важливу роль відіграють рішення Верховного Суду України. Поліція здійснює свою діяльність у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку відповідно до Конституції України, Закону та інших нормативно-правових актів.

Ефективність забезпечення прав громадян визначається наявністю дієвого механізму їх захисту, що включає в себе нормативно-правову базу, систему уповноважених суб'єктів, правовий інструментарій (форми та методи їх діяльності), а також гарантії. Органи Національної поліції України є ключовими суб'єктами, відповідальними за захист прав і свобод людини. Їхня діяльність безпосередньо впливає на стан законності та правопорядку в державі.

Введення правового режиму воєнного стану на всій території України у зв'язку з військовим вторгненням Російської Федерації породило особливі умови для функціонування органів державної влади, зокрема поліції. У зв'язку з цим перед поліцією виникла ряд нових завдань, пов'язаних з веденням активних бойових дій та окупацією окремих територій. Спеціальна увага має бути приділена оперативному та своєчасному наданню якісних поліцейських послуг у сфері захисту прав громадян під час воєнного стану.

Одночасно з введенням Указом Президента України особливого порядку роботи органів державної влади під час правового режиму воєнного стану запроваджено тимчасові обмеження, що обумовлені загрозою і обмежують конституційні права і свободи людини і громадянина. Ці обмеження мають на меті уникнення загрози, відсіч збройної агресії, забезпечення національної безпеки та усунення небезпеки для державної незалежності та територіальної цілісності України.

В контексті цього мова йде не про негативний характер обмежень з метою порушення прав і свобод, а про сприяння органам державної влади та місцевого самоврядування у ефек-

тивному виконанні їх обов'язків. Таким чином, під час виконання своїх обов'язків умовах правового режиму воєнного стану, органи та підрозділи поліції повинні приділяти особливу увагу неухильному дотриманню прав і свобод громадян, недопущенню незаконних обмежень та відновленню порушених прав [2, с. 258].

У нових реаліях актуальними стають питання забезпечення національної безпеки держави, захисту національних інтересів та територіальної цілісності. Наявність ефективної державної політики у сфері національної безпеки має вирішальне значення у запобіганні та нейтралізації загроз правам, свободам та законним інтересам громадян.

Невід'ємною складовою механізму забезпечення прав громадян є належний інституційний механізм, який передбачає систему суб'єктів, відповідальних за реалізацію заходів з охорони та захисту прав громадян, а також їх відновлення у разі порушення, а також притягнення винних осіб до юридичної відповідальності шляхом відповідних правових процедур. Основною метою правоохоронних органів є захист та охорона фундаментальних прав і свобод людини і громадянина, тому органи поліції виступають важливим складником цього механізму.

Діяльність органів поліції під час дії правового режиму воєнного стану, на відміну від мирного періоду, модифікується відповідно до завдань, які ставить перед ними держава з метою протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Завдання та функції правоохоронних органів, зокрема органів Національної поліції, можуть бути змінені відповідно до потреб у конкретний період та врахування загроз і небезпек, які наразі існують для забезпечення законності та правопорядку в державі.

Діяльність органів поліції в умовах правового режиму воєнного стану ускладнюється тим, що поліцейські виконують свої обов'язки в умовах підвищеного ризику, що супроводжується значним емоційним напруженням. У цьому контексті на державному рівні потрібно чітко визначити алгоритм дій поліцейських під час активних бойових дій та на зазначених територіях, оскільки ефективність їхньої роботи безперечно впливає на внутрішню безпеку країни. Отже, коригування державної політики в будь-якій сфері, включаючи правоохоронну,

повинно здійснюватися з урахуванням поточних інтересів суспільства. Крім того, важливим аспектом, який потрібно вирішити на законодавчому рівні, є забезпечення відповідності прав та обов'язків поліцейських умовам правового режиму воєнного стану, враховуючи істотне розширення їхніх повноважень.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає особливості діяльності органів поліції під час воєнного стану, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [6]. Згідно з цим законодавчим актом, органи Національної поліції під час введення режиму воєнного стану сприяють діяльності військової адміністрації та інших військових органів, подають звіти про стан законності, боротьбу зі злочинністю, охорону громадського порядку та результати своєї діяльності на відповідній території. Варто відзначити, що ці заходи органи поліції виконують одночасно зі своїми звичайними повноваженнями, які визначені на законодавчому рівні. Наприклад, розділ IV Закону України «Про Національну поліцію» [5] визначає коло повноважень поліції, які наділені відповідними органами та підрозділами поліції з метою виконання їхніх обов'язків.

Введення воєнного стану на всій території України викликало необхідність оновлення законодавства та розробки концептуально нових підходів до організації діяльності органів поліції [4]. Ця потреба підтверджується деякими позиціями в науковому середовищі, згідно з якими ключовими елементами ефективного державного управління є гнучке та однозначне законодавство та активне впровадження новітніх стратегій і засобів, ефективність яких доведена на міжнародному рівні.

У контексті діяльності органів поліції основними завданнями стають коригування форм і методів їхньої роботи, оптимізація кола повноважень, розроблення нових критеріїв оцінювання ефективності діяльності, оновлення підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, а також зміцнення державного механізму гарантування дотримання прав і свобод окремих категорій громадян.

У зв'язку з введенням правового режиму воєнного стану на території України було прийнято Закон України «Про внесення змін до

законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, зокрема під час дії воєнного стану. В цьому законі органам поліції були надані додаткові повноваження для створення належних умов для протидії внутрішнім загрозам воєнного стану.

Нормативно-правове регулювання діяльності Національної поліції України в контексті публічної безпеки та порядку є комплексним і багатограним. Воно включає в себе дослідження різних аспектів, таких як закони, розпорядження, інструкції та інші нормативні акти, які визначають повноваження, функції та обов'язки поліції у забезпеченні громадської безпеки та підтриманні громадського порядку [7, с. 109]. Аналіз нормативно-правового регулювання дозволяє визначити правові основи діяльності поліції в сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, а також оцінити ефективність цього регулювання. Важливим напрямом подальшого розвитку нормативно-правового регулювання діяльності поліції в сфері забезпечення публічної безпеки та порядку є вдосконалення законодавчого забезпечення цієї діяльності. Зокрема, доцільним є внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію», які б уточнювали повноваження, функції та обов'язки поліції, а також забезпечували їх ефективне виконання.

Висновки. Введення воєнного стану на території України підкреслило потребу в оновленні законодавства та розробленні нових підходів до організації діяльності поліції. Це важливий крок для адаптації правового поля до нових викликів та загроз, що виникають у зв'язку з воєнним станом. Зазначений аналіз підкреслює значення гнучкого та однозначного законодавства для забезпечення ефективності державного управління, зокрема у сфері правоохоронної діяльності. Оновлення законодавства має на меті не лише коригування форм і методів роботи поліції, але й оптимізацію кола її повноважень, щоб забезпечити належний рівень захисту прав і свобод громадян у період воєнного стану. Важливою складовою оновлення є посилення механізмів гарантування дотримання прав і свобод громадян, зокрема шляхом зміцнення державного контролю

та надання поліції додаткових повноважень. Отже, аналіз нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в контексті публічної безпеки та порядку

вказує на необхідність системного оновлення законодавства та акцентує увагу на забезпеченні ефективної роботи поліції у важкі періоди, такі як воєнний стан.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барба В. Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об'єкта взаємодії територіальних підрозділів національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. Вип. 4. Ч. 1. С. 32–36

2. Завістовський О.Д. Професійна, службова та службово-бойова діяльність Національної поліції: сутність та розмежування понять. Електронне наукове видання *«Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2017. С. 258–262.

3. Кондратьєв Я.Ю. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності. 687 с

4. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran5#n5>

6. Про правовий режим воєнного стану: закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

7. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство. К.: Москаленко О.М., 2013. 588 с.